

Protože se husitské Čechy po řadu let nepodařilo zdolat mocensky, přistoupila církevní hierarchie s husity na jednání. V prvních měsících roku 1433 pak mohlo reprezentativní husitské poselstvo v čele s Prokopem Holým přednést a hájit husitský program na církevním koncilu v Basileji. Tato jednání, jež představovala velký mezinárodní úspěch husitů, pak v průběhu let 1433–1435 ještě pokračovala v Praze a Brně a vedla k sepsání úmluv, tzv. kompaktát, jež byly kompromisem mezi stanoviskem římské církve a čtyřmi pražskými artikuly.

Církev v podstatě s omezením uznala přijímání z kalicha. Formulace k dalším částem husitského programu však obsahovaly řadu závažných oslabení a okleštění. Kompaktáta pak byla po lipanské porážce radikálního husitského křídla slavnostně veřejně vyhlášena

5. července 1436 v Jihlavě při závěrečných jednáních českého sněmu s legáty basilejského koncilu a za přítomnosti císaře Zikmunda.

Stala se zemským zákonem a byla za něj považována i poté, co papež Pius II. v roce 1462 kompaktáta zrušil. I když kompaktáta znamenala jen kompromisní a částečné naplnění husitského programu, stav dvojí víry, který se uznáním kalicha vytvořil, znamenal vážné a do té doby i v Evropě nebývalé narušení mocenské a ideologické hegemonie katolické církve.

V uvedené ukázce je otištěn výsledek prvního jednání s poselstvem basilejského koncilu v Praze na svatomartinském sněmu z 30. listopadu a následných prosincových dní roku 1433 (tzv. první kompaktáta).

CEDULE A.

Ve jméno pána našeho Jezu Krista. Tyto věci, kteréž v dole psány jsou, skrze milost ducha svatého smluveny jsou mezi posly svatého zboru Basilejského a obecním sněmem velebného království Českého a markrabství Moravského, léta od narození syna božieho tisíciého čtyřstého třicátého třetího, v měsětě Pražském:

1/ Najprve řečený sněm jménem řečených království a markrabství, a za to království a markrabství, a za všechny a za každého z nich téhož království a markrabství, kteříž jsou s jich strany, přijmú a oblibie a učinie dobrý, pevný a věčný pokoj a kostelnú jednotu, kteroužto vyznají i utvdie slušným obyčejem.

2/ A to když se stane, řečení poslové řečeného zboru oblibie a přijmú řečený pokoj i jednotu, a ohlásie pokoj obecný všeho lidu křesťanského s obyvateli a přebyvači řečených království a markrabství, zdvihnú všechny súdy, klatby a plné stavenie učinie; a prikází všem křesťanom a každému, aby ižádný potom řečeného království a markrabství pro minulé věci nesměl haněti, aniž na ně neb na jich obyvatele nesaahal neboli jim škodil, ale jim aby křesťanský pokoj zachovali a je jakožto bratří svú, svaté totiž matky cirkve syny poctivost zachovávajície a poslušné, měli a bratrským milováním s nimi nakládali.

3/ Při položení prvního artikule, kteréhož jsou poslové řečených království a markrabství podali svatému zboru v této způsobě: „aby přijímanie přebožské svátosti těla a krve božie užitečné a spasitedlné pod obojí způsobú, totiž chleba a vína, všem křesťanom v království Českém a markrabství Moravském, a na miestech jich ktož se v té straně přidržie bydlejícím, skrze knězie svobodně bylo podáváno“, takto jest smluveno: že řečeným Čechóm a Moravanóm, přijímajícím kostelní jednotu a pokoj právě a v skutku, a ve všech věcech jiných krom obyčeje přijímanie pod dvojí způsobú, u viere a obyčeji obecné cirkve sjednaným, ten a ti, kteříž takový obyčej mají, přijímati budú pod obojí způsobú moci pána našeho Jezu Krista a cirkve pra-

7/ Při položení o kázání slova božieho, kdež ste položili artikul takto držící: „aby slovo božie od kněží božích a jahnův⁶⁾ hodných svobodně a věrně bylo kázáno“, aby ze slova „svobodně“ nebyla vzata příčina rozpustilé a škodné svobody, kteréž ani vy, jakož ste častokrát říkali, nemieníte, ohraženo buď. Dieme, že vedle rozumu zákona božieho, a svatých doktorův naučení, takto křesťansky má držáno býti: že slovo božie od kněží božích a jahnův k tomu hodných a skrze vyšších, k nimžto příslušie, zkušených a poslaných svobodně, a však ne všudy, ale zřiezeně a věrně buď kázáno, bez úrazu moci biskupovy, kterýž jest ředitel první ve všech věcech, vedle svatých otcův ustavenie.

8/ Při položení artikulu poslednieho, těmito slovy propověděného: „neslušie kněžstvu času zákona milosti nad zbožím časným světsky panovati“: pamatujem, že když v svatém zboru o tom bylo hádanie zjevně a slavně, ten kterýž k hádání od svatého zboru byl jest vydán, dvě řeči zavierajicie položil jest těmito slovy: prvnie, že knězie ne zákonníci⁷⁾ neb ti, kteříž sú sě k tomu sľibem nezavázali, slušně mohou mieti i držeti kterákoli zbožie častá, dědictvie otcovské aneb jiných, budúli jim ostavena⁸⁾, a jiná zbožie spravdivě dobytá, z příčiny dání neb jiného slušného kúpenie neb slušným řemeslem dosežené; druhá řeč, že kostel muož slušně mieti i držeti zbožie časná movitá i nemovitá, domy, poplužie, vesnice, městečka, hrady a města, a na nich mieti zvláštnie a světské panování. Ten zajisté, kterýž z vašich poslovův hádal sě jest, pójčil jest těch řečí, pravě, že ty řeči smyslu jeho artikulu dobře srozuměnému neodpierají; neb on artikulu svému rozuměl jest o panování světském během světským světsky vzatém. Z toho a jiných dosti móż rozomieno býti, že slova ta „světsky panovati“ v předloženém artikulu položená, k některakému zvláštniemu obyčejí panování neb požívání obracují sě. Ale že naučení cirkve nemá býti kladeno slovy mylnými, ale prostě: protož to, což vedle zákona božieho a svatých doktorův naučení má křesťansky držáno býti, uložili sme vyřeci: totiž napřed položené dvě řeči zavierajicie že jsú pravé, a že duchovní lidé zbožím kostelním, kteréhož jsú vladaři, mají věrně vládnúti vedle svatých otcův spasitedlných ustanovenie, a ta zbožie kostelnie od jiných nespravdivě nemají býti držána aneb osobena.

9/ A již řečený sněm napřed pověděných tří artikulův vyjádření, kteréž na pravdě písma svatého zakládá sě, přijímá a obľubuje. Ale že při položení těch tří artikulův některým zdá sě mnohá zlá požívání⁹⁾ a nerády někteří ani běžie: jest úmysl toho sněmu, že pro napravenie již řečených zlých požívání a neřádův, mienie v svatém zboru po svých posleších snažnost a pečlivost přičiniti; a jestližby které zvláštnie osoby a ta opravenie chtěli v svatém zboru státi obyčejem řádným a poctivým, aby jim to slušalo, a buď jim svoboda pójčena. A již řečeným legatům svatého zboru to sě jest ľbilo, neb svatý zbor k napravenie mravuov miení a chce s pomocí boží pilnost a snažnost přičiniti; a ti legatové, poněvadž všeho dobrého napravenie v cirkvi božie aby sě stalo celú žádostí žádají, ke všem věcem, kteréž k dobrému napravení příslušiejí, spomocníci i spolupracující chtějí býti a sľubují.

10/ [Chybí]

11/ Pro potvrzení a zachování pokoje od řečených legatův svatého zboru bude dáno utvrzení a bude jednána bulla zboru a přikázanie téhož svatého zboru ke všem kniežatům a obcem okolním i jiné věci, kteréž budú potřebné a hodné. A s strany již řečených království a markrabství budú dáni listové s pečetmi utvrzenými a ohradami potřebnými, bude povolán pokoj, a aby byl zachován bude přikázáno, a všechny jiné věci stanú sě, kteréž k zachování pokoje řečeného a jednoty budú potřebné a hodné.

CEDULE B.

Ve jméno pána našeho Ježíše Krista, jenž jest milovník pokoje a jednoty lidu křesťanského: tyto věci, kteréž se píší dolejie, smluveny jsú pro některé nesnáze vzniklé v kapitulách o jednotu a pokoj před tím podaných a smluvených.

1/ Najprvé, když v třetí kapitule, jenž se počíná „Při položení prvního artikulu“ mezi jinými věcmi jest napsáno takto a zavřieno: „že řečeným Čechóm a Moravanóm, přijímacím kostelní jednotu a pokoj právě a v skutku, a ve všech věcech jiných, krom v obyčejí přijímání obě způsoby, u viere a obyčejí s obecnú církví sjednaným“, skrze slovo „viery“ tu přiložené rozumějí a rozuměti chtějí pravdu první a všechny pravdy jiné, kteréž věřeny mají býti, jakož oznamují se v písmiech svatých a naučení církve zdravě srozumělých.

2/ Také když se die o obyčejích obecné církve, rozumějí a rozumieno aby bylo chtějí, ne o zvláštních obyčejích, z nichžto v rozličných krajinách rozličné věci se zachovávají, ale o obyčejích, kteříž obecně a všady při službě božie zachovávají se. A když jménem královstvie a markrabstvie v obci to bude přijato, jestliže někteří při službě božie ne ihned přijmú obyčejív kostelních, kteříž se obecně zachovávají, proto nebud' přiekaza pokoji a jednotě, aniž bude moci řečeno býti, by takoví nebyli z královstvie neb z markrabstvie; ale přijdú do svatého zboru Basilejského všickni, ač kteří budú chtieti, aneb někteří jménem všech takových, tu budú moc mieti předkládati i dovoditi poctivým a řádným obyčejem, cožkoli bude se jim dobře zdáti.

3/ Také řekli sú řečení legatové sv. zboru, že súdce ten, kterýž jest jmenován i vymieněn v smlouvách ve Chbě¹⁰), byl jest a bude súdce ve všech věcech, kteréž mají býti věřeny i činěny v církvi svaté božie; a vedle toho súdce svatý zbor miení jíti ve všech věcech, ducha svatého milostí přistojící.

4/ Také poslové řečeného královstvie a markrabstvie do svatého zboru z boží milosti sčastně kteříž budú vyslání, a všickni ktož z téhož královstvie neb markrabstvie do řečeného svatého zboru budú chtieti přijíti, budú moci poctivým a řádným obyčejem vypraviti, cožbykoli nesnázi se nahodilo při věcech viery, svátostí neb obyčejív kostelních, neb také o napravení církve na hlavě i na údech; a ducha svatého zpravováním stane se, jakož spravedlivě a rozomně k chvále božie a duchovního stavu hodnú poctivostí bude a má býti učiněno.

CEDULE C.

Ve jméno božie Amen. Tyto odpovědi dány jsú skrze duostojného v Kristu otce kněze Filibera, biskupa Konstanského krajiny Rotomagenské, a poctivé i výborné muže Jana z Polomar, duchovních práv doktora arcipřišta Barchionského, Jindřicha Tokke, mistra v písmě svatém, kanovníka Magdeburského, a Martina Berneřova, bakaláře v svatém písmě, děkana Turonského, posly svatého zboru Basilejského obecného, k otázaným kusóm nebo pochybujícím věcem, skrze některé poctivé mistry a kněžie královstvie Českého jím hnutým.

1/ Najprvé řekli jsú, že nenie úmysl svatého zboru, dopustiti přijímání pod dvojí způsobú dopuštěním strpenie, anebo jakož židóm dopuštěn jest listek zapuzenie; neb poněvadž svatý zbor střeva materské lásky okázati řečeným Čechóm a Moravanóm miení, nenie úmyslu zboru, dopustiti takým dopuštěním, kteréž hříechu neodlúčiloby, ale tak vydati, aby mocí pána našeho Ježíše Krista a církve, pravé choti jeho, bylo slušné, a hodně přijímajícím užitečné a spasitedlné.

2/ Také když při položení o pomstě hříechuov bylo jest skrze řečené mistry a kněží řečeno, že v písmě svatém shledává se, ano buoh druhdy vzbuzuje srdce, obecných totiž osob, k trestání a pomstě hříechív; a tak se zdá, žeby slušalo nižším trestati své vyšší i kárati: odpověděli sú, okazujíc sv. Augustina: Kto zabíjí zlé, protože zlí sú,

a má príčinu zabitie, služebník božie jest; ale kto bez ohláseného vladařstvie zločiny, zloděje, svatokrádce, cizoložníka a křivého přísězníka neb kteréhokoli hřiešníka zabil by, neb zahubil, nebo na údech ochromil, jakožto vražedník súzen bude, a tiem přísněji, čím více sobě od boha moci bezprávně nepójčenú nebál se jest osobiti; a zajisté žeby tieže přijato to město, kdyžby kto z obecných lidí pokusil se mstíti nad jedním hřiešníkem a vyzdvihlby šibenici na rynku, a tu žeby jeho oběsil, nežli by jeden člověk zabil člověka v svádě neb úkladem. A jiná písma svatého Ambrože a Jeronyma k témuž svorná také se přivedly.

3/ Řekli sú opět, že žádný nepochybuje, že zákon boží svatě a řádně položen jest, a v něm se čte prostě: Neučiníš krádeže; a však rozkázáním božím synové Israhelští pobrali sú zboží Egyptských, které sú vzali puojčené. Opět v témž zákoně píše se prostě: Nezabiješ; z toho svatý Augustin v prvních knihách o městě božím dokazuje, že žádnému neslušie zabiti samého sebe; a když činí odporu o Samsonovi, odpovídá a die tato slova: „ale když buoh prikazuje, a že jest on prikázal, bez pochybování okazuje, kto poslušenství za hřiech nazuove? kto službu poctivosti viniti bude?“ Takéž tato slova sv. Augustina mějte za odpověd: „ale viz každý, jestliže buoh prikazuje, a že on jest prikázal, bez všelikého se pochybování to okazuje; a zkus duchovů jsúlit z boha“. Ale o takých věcech zákon nemá býti dán, aniž slušie mnoho pospiechati: neb skrze to snadně povstávalyby příčiny k činění bůře a povstání nižších proti vyšším; a kdyžby kto ukradl nebo zabil někoho, řeklby, že duchem božím hnut jest; ale jistě, leč o tom dobře zjevno by bylo, byloby nad ním mštěno.

4/ Řekli sú opět, že některé sú příhody, v nichžto světští mají moc nad kněžími. Bylo jest odpovědjeno, že jisté sú příhody v práviech, v nichžto světští mají moc nad kněžími, někdy i nad kardinály; neb kdyžby umřel papež, kardinálové nechtělilyby vjíti do zavřeného miesta k volení papeže, král, knieže neb jiný pán, neboli moc světská, móż kardinály připuditi; ale v takových příhodách již ten nenie obenká osoba, ale právem požívá práva moci. Též má rozomieno býti o jiných příhodách v práviech popsaných.

5/ Také řekli sú opět, žeby nižádné právo súdné nemělo spravedlnosti, jediné lečby právo nebeské toho potvrdilo. Bylo jest odpovědjeno, že nižádné právo súdné nemá spravedlnosti, jestližeby bylo proti zákonu božiemu; a že zákon božie jest pravidlo všech práv. Ale potřebie jest veliké dospělosti v příkládání pravidla k tomu, co má býti vyměřeno; neb někdy někomu zdá se, by byla křivolakost na tom, což se měří, ano nenie, ale jest nedostatek v přeměřování, neb nepřiloží se podobně pravidlo k tomu, co má býti vyměřeno.

6/ Při položení o kázání slova božieho bylo jest hnuto, že druhdy některý prelát z své závisti neb zlosti bez příčiny rozomně dobrému a hodnému kazateli dobře a křesťansky jenž káže, zapovídá kázati. Bylo jest odpovědjeno, že sú dosti srozuměli, že zlé požívání prelátov neřádně jednajících velikú příčinu dalo jest těmto bůrkám, a že v jich krajinách nikdy sú neslyšeli takých žalob, ale prelátové přejí dobrým kazatelům a je k kázání zbuzují prosbami, přiezněmi i poctivostmi. Ale v takých příhodách již sú právem vydaná lékařství¹¹): když se komu brání požívati práva svého, má lékařství, aby se odvolal k vyššiemu; a jestliže dobře doufá, žeby odvolání bylo spravedlivé, požívaj práva svého, všeliké násilé obojie ruky, duchovnie totiž i světské, odhrnuce; neb konec pře okáže, jestliže on měl jest spravedlivú příčinu k odvolání; tehda bude okázáno, že vyšší zle jest zapovídal, a ten ktož se odvolal, spravedlivě učinil; a vyšší, nespravedlivě zapovíduje, má tresktán býti. Pakli spravedlivě bylo jemu zapovědjeno, a on všetečností svú vyššieho prikázáním spravedlivým pohrdal jest, hodné jest, aby on snažnú pilností tresktán byl.

[95]

7/ Při čtvrtém artikulu bylo jest hnuto, slušielí prelátóm duchovním skutky světského panování v osobě vlastnie vésti. Bylo jest odpovědjeno: jestliže skrze to slovo „skutkové světského panování“ rozumějí se skutkové, kteréž jeden světský pán muož činiti neb vésti: tehda má řečeno býti, že některé takové skutky muož slušně

prelát v osobě vlastnie vésti, jako sú: prodati, zastaviti, v nápravu¹²⁾ neb purkrecht¹³⁾ dáti, obyčejí a způsobami od práva zřízenými. Někteří jsou, kterýchž nesluší v osobě vlastnie vésti, ale ma mieti vladaře, purkrabi neb úředníka, kterýby ty skutky vedl, o kterýchžto skutcích v právě se zapovídá, aby kněžie nebo mnišie v světské se běhy nepletli a v jiných práviech.

8/ Bylo jest také hnuto, zdali ta moc přinucující, která má vedena býti od vladaře, u preláta jest duchovního? Řečený Jan z Polomar odpověděl jest, že ta otázka předkládá jinú, o niež jsou rozliční dómyslové¹⁴⁾ mezi doktory: u kohoby bylo panování zboží kostelních? a druhé, zdali skutkové sú v osobě obrance neb úředníka? neb ačby nebyli v jich osobě, však skrze ustavenie zpravce neboli úředníka vedenie těch skutkov uložiliby tomu správci neb úředníku; a jiná spletenie, o kterýchť není potrebie nynie rozjímati. Ale když pilně stali, aby pověděl svojo dómysl, řekl jest: bych prázdnot měl, a by bylo se v kratochvíli v hádání, dalby volenie k odpierání; ale více že by byl dómysl jeho, že panování zboží kostelních jest u Krista, a prelátové a jiní duchovní jsou řádní úředníci ku podobenství obráncí, ale větší mají moc neboli úrad, než obránce; a ustanovující vladaře neb purkrabie etc. jich ustanovením řádně učiněným vladař neb purkarbie má tu moc připuzující neb požívání práva moci.

9/ Také při čtvrtém artikulu, pro vylíčení prvnie řeči zavierající, jest smluveno, že slova ta „spravedlivě dobytého“ v té řeči položená všecka slova v též řeči položená uskrovňují, jinak napravují. Také při druhé řeči zavierající, poněvadž svatá práva duchovníe a svatí doktorové tak mluvie: zbožie kostelnie, věci kostelnie, statkové kostelnie, a mezi doktory rozliční jsou dómyslové, u kohoby bylo těch zboží panování, jakož ukazuje glossa a doktorové v kapitule Expedi, XII quaestione, užitečno jest, k nižadnému z těch dómyslův nemienie nižadného tisknutí, aniž také kterého z těch dómyslův zavrci, ale buď každému svoboda, ten kterýž se jemu bude zdáti lepší, duvodně držeti. Řekli jsou také tíž Čechové, že oni držíe, že kněžie anebo muži duchovní zbožie časných kostelních jsou vladaři a ne páni, obyčejem mluvenie písma, svatých doktorův a práv duchovních.

10/ Také Čechové pravie, že ve všech vzniklostech státi chtějí ke řízení súde z jednostajného svolenie ve Chbě společně smluveného.

Souběžné latinské i české znění vyd. F. Palacký in: ARCHIV ČESKÝ, III, Praha 1844, s. 398–412.

1) Kárat.	10) Soudec chebský – výsledky jednání mezi husity a posly basilejského koncilu z 8.–18. května 1432 v Chebu, jež patří mezi největší diplomatické úspěchy husitů. Husité dosáhli možnosti svobodně hájit své učení před koncilem, při čemž rozhodujícím kritériem měly být bible a praxe prvotní křesťanské církve.
2) Dovolení.	11) Lék, zde ve smyslu postupu.
3) Domluveno.	12) Dát jako odměnu za prokázané služby.
4) Zabraňování, potlačování.	13) Zákupní právo, forma poddanského vlastnictví, svobodný, dědičný nájem.
5) Zničeny, vyhubeny.	14) Domnění, názory.
6) V katolické hierarchii členové středního stupně vyššího svěcení.	
7) Řeholník, mnich.	
8) Zanechána.	
9) Užívání.	

